

Chambre des Représentants

SESSION 1983-1984

1er DÉCEMBRE 1983

PROJET DE LOI

abrogeant les alinéas 3 et 4
de l'article 396 du Code pénal

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE (1)

PAR M. BOURGEOIS

MESDAMES, MESSIEURS,

L'article 396 du Code pénal est libellé comme suit :

« Est qualifié infanticide, le meurtre commis sur un enfant au moment de sa naissance ou immédiatement après.

L'infanticide sera puni, suivant les circonstances, comme meurtre ou comme assassinat.

Toutefois, la mère qui aura commis ce crime sur son enfant illégitime sera punie des travaux forcés de dix ans à quinze ans.

Si elle a commis ce crime avec préméditation, elle sera punie des travaux forcés de quinze ans à vingt ans. »

Le projet tend à abroger les troisième et quatrième alinéas de l'article précité.

(1) Composition de la Commission :

Président : M. L. Remacle.

A. — Membres : MM. Bourgeois, Gehlen, Grafé, L. Remacle, Suykerbuyk, Van den Brande, Verhaegen. — MM. Brouhon, Collignon, Mme Detiege, MM. Glinne, Leclercq, Mottard, Van den Bossche, N. — MM. De Groot, Henrion, Huylebrouck, Mundeleer, Van Belle, Van de Velde. — MM. Baert, Belmans.

B. — Suppléants : Mme Demeester-De Meyer, MM. le Hardy de Beaulieu, J. Michel, Piot, Steverlynck, Thys, Wauthy, Willems. — MM. Baudson, Bossuyt, Mme Brennez, MM. Dejardin, J.-J. Delhaye, Tobback, Vanvelthoven, Willockx, N. — MM. Barzin, A. Claes, De Decker, De Grève, De Winter, Klein, Verberckmoes. — MM. R. Declercq, Vansteenkiste, Verniers.

Voir :

603 (1982-1983) :

— N° 1 : Projet de loi.

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1983-1984

1 DECEMBER 1983

WETSONTWERP

tot opheffing van de leden 3 en 4
van artikel 396 van het Strafwetboek

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE (1)

UITGEBRACHT DOOR DE HEER BOURGEOIS

DAMES EN HEREN,

Artikel 396 van het Strafwetboek luidt als volgt :

« Doodslag gepleegd op een kind bij de geboorte of dadelijk daarna, wordt kindermoord genoemd.

Kindermoord wordt naargelang van de omstandigheden gestraft als doodslag of als moord.

De moeder echter die deze misdaad op haar onwettig kind pleegt, wordt gestraft met dwangarbeid van tien jaar tot vijftien jaar.

Indien zij die misdaad pleegt met voorbedachten rade, wordt ze gestraft met dwangarbeid van vijftien jaar tot twintig jaar. »

Het ontwerp heeft tot doel het derde en vierde lid van dit artikel op te heffen.

(1) Samenstelling van de Commissie :

Voorzitter : de heer L. Remacle.

A. — Leden : de heren Bourgeois, Gehlen, Grafé, L. Remacle, Suykerbuyk, Van den Brande, Verhaegen. — de heren Brouhon, Collignon, Mevr. Detiege, de heren Glinne, Leclercq, Mottard, Van den Bossche, N. — de heren De Groot, Henrion, Huylebrouck, Mundeleer, Van Belle, Van de Velde. — de heren Baert, Belmans.

B. — Plaatsvervangers : Mevr. Demeester-De Meyer, de heren le Hardy de Beaulieu, J. Michel, Piot, Steverlynck, Thys, Wauthy, Willems. — de heren Baudson, Bossuyt, Mevr. Brennez, de heren Dejardin, J.-J. Delhaye, Tobback, Vanvelthoven, Willockx, N. — de heren Barzin, A. Claes, De Decker, De Grève, De Winter, Klein, Verberckmoes. — de heren R. Declercq, Vansteenkiste, Verniers.

Zie :

603 (1982-1983) :

— N° 1 : Wetsontwerp.

La législation pénale en vigueur prévoit donc que l'infanticide est puni comme meurtre ou comme assassinat suivant que le crime volontaire est commis sans ou avec préméditation. Le meurtre est puni des travaux forcés à perpétuité et l'assassinat est puni de mort.

Les conceptions du législateur en matière de répression pénale de l'infanticide ont fortement évolué au cours des dernières décennies.

La loi pénale de 1791 prévoyait pour l'infanticide les mêmes peines que pour les autres crimes. L'infanticide était qualifié assassinat ou meurtre suivant qu'il était commis avec ou sans préméditation.

Le Code pénal de 1810 fut plus rigoureux : l'infanticide fut considéré comme un crime *sui generis*, toujours qualifié assassinat et dès lors toujours puni de mort.

La sévérité de la peine explique les nombreux acquittements prononcés par les cours d'assises de l'époque. Les jurés eurent souvent à juger des situations particulièrement difficiles, notamment lorsque le crime de la mère était motivé par la crainte du scandale, par la honte ou par des troubles physiologiques (P. B. V^o Infanticide, T. 52, p. 991 et suivantes). C'est pourquoi les jurés préférèrent parfois considérer les faits comme non prouvés, afin d'éviter l'application d'une peine aussi lourde.

Il s'ensuivit une évolution qui amena le législateur à revoir ses conceptions dans la loi de 1867. L'infanticide fut de nouveau puni comme un assassinat ou comme un meurtre, suivant qu'il avait été commis avec ou sans préméditation. Mais le législateur alla plus loin en établissant une distinction supplémentaire suivant que la mère avait commis ce crime sur un enfant légitime ou illégitime.

Cette distinction procédait de l'idée que la naissance d'un enfant illégitime pouvait plonger la mère dans un profond désarroi causé par la honte ou la peur du scandale, ce qui atténuait sa responsabilité. Il parut dès lors justifié de prévoir une peine réduite lorsque l'assassinat ou le meurtre avait été commis par la mère sur son enfant illégitime. Les peines réduites prévues pour le crime commis sur un enfant illégitime furent donc respectivement de quinze à vingt ans et de dix à quinze ans de travaux forcés suivant qu'il s'agissait d'un assassinat ou d'un meurtre.

Il peut sembler à première vue que le législateur de 1867 estimait qu'un enfant illégitime n'avait pas droit à la même protection qu'un enfant légitime. Une telle conclusion serait erronée. Comme le dit l'exposé des motifs, les dispositions de l'article 396 du Code pénal ne procédaient pas de l'idée que la vie d'un enfant naturel a moins de valeur que celle d'un enfant légitime. Le législateur avait surtout voulu tenir compte du fait que la naissance d'un enfant illégitime était très mal acceptée par la société de l'époque et qu'elle pouvait avoir des conséquences sociales très néfastes pour la mère.

Tenant compte de l'existence de ce préjugé, le législateur de 1867 a prévu une excuse aux troisième et quatrième alinéas de l'article 396 du Code pénal.

Les conceptions actuelles se situent pratiquement à l'opposé de celles qui prévalaient en 1867. La perspective d'être mère célibataire n'est généralement plus aussi effrayante qu'autrefois. Cette situation est acceptée d'une manière plus générale dans de larges milieux. Le fait pour la mère d'accepter son enfant naturel est même considéré et apprécié comme une attitude méritoire, de loin préférable à une interruption de grossesse.

Beaucoup considèrent actuellement l'excuse prévue à l'article 396 du Code pénal comme une discrimination à l'égard de l'enfant illégitime. Il ne paraît dès lors plus justifié de maintenir cette excuse dans le texte de la loi.

Door de geldende strafwetgeving wordt de kindermoord derhalve als doodslag of als moord gestraft naargelang het misdrijf opzettelijk en al dan niet met voorbedachten rade wordt gepleegd. Doodslag wordt met levenslange dwangarbeid en moord met de doodstraf gestraft.

De opvattingen van de strafwetgever over de beteugeling van kindermoord hebben in de voorbije decennia belangrijke wijzigingen ondergaan.

Door de Strafwet van 1791 werd de kindermoord betuigd zoals de andere misdaden. Het was moord wanneer er voorbedachten rade was en doodslag bij afwezigheid van voorbedachtheid.

Het Strafwetboek van 1810 werd strenger. De kindermoord werd een misdaad *sui generis*, die steeds als moord werd aangezien en derhalve steeds met de doodstraf werd gestraft.

Dergelijke zware bestraffing gaf aanleiding tot vele vrijspraken door de Assisenhoven. De jurys werden zeer dikwijls voor zeer moeilijke situaties geplaatst, vooral in de gevallen waarin de moeder tot de misdaad gedreven was door vrees voor schandaal, schaamte of zelfs fysiologische stoornissen (P. B. V^o Infanticide, T. 52, blz. 991 en volg.). De jurys gaven er dan ook soms de voorkeur aan de feiten als niet bewezen te aanzien om een zo zware bestraffing te voorkomen.

Vandaar de evolutie naar de opvattingen van de wetgever van 8 juni 1867. Vooreerst werd kindermoord opnieuw betuigd als moord of doodslag naargelang de feiten al dan niet met voorbedachten rade werden gepleegd. Maar de wetgever ging verder. Er werd nog een verder onderscheid gemaakt naargelang de feiten door de moeder gepleegd werden op een wettig of op een onwettig kind.

Men nam aan dat in hoofde van de moeder bij de geboorte van een onwettig kind een toestand van grote geestelijke beweging kon bestaan ingevolge gevoelens van schaamte of van vrees voor schandaal, waardoor haar verantwoordelijkheid verminderd werd. Daarom werd een vermindering van de straf voor de moeder verantwoord geacht bij moord of doodslag op een onwettig kind. Deze strafvermindering werd bij moord op een onwettig kind dwangarbeid van vijftien tot twintig jaar en bij doodslag van tien tot vijftien jaar.

Op het eerste gezicht zou men kunnen stellen dat de wetgever van 1867 van oordeel was dat het natuurlijk kind niet dezelfde bescherming diende te genieten als een wettig kind. Dat was echter niet het geval. Zoals in de memorie van toelichting wordt gezegd, ging artikel 396 van het Strafwetboek niet uit van de gedachte dat het leven van een natuurlijk kind minder waarde zou hebben dan dat van een wettig kind. De wetgever wilde vooral rekening houden met het feit dat het krijgen van een natuurlijk kind vroeger door de maatschappij zeer slecht aanvaard werd en voor de natuurlijk moeder sociaal zeer nadelige gevolgen kon hebben.

De wetgever van 1867 heeft rekening willen houden met het bestaan van dit vooroordeel en zo werd een wettelijke verschoningsgrond in het derde en vierde lid van artikel 396 zelf van het Strafwetboek opgenomen.

Sinds 1867 heeft zich een geheel tegengestelde evolutie in de opvattingen voorgedaan. In de meeste gevallen is het vooruitzicht om ongehuwd moeder te worden niet meer zo afschrikwekkend. Dergelijke toestand wordt in ruime kringen meer algemeen aanvaard. Het aanvaarden van het natuurlijk kind door de moeder wordt zelfs geprezen als een edelmoedige houding, die verre te verkiezen is boven een onderbreking van de zwangerschap.

In onze tijd wordt de wettelijke verschoningsgrond van artikel 396 van het Strafwetboek door velen discriminerend aangevoeld ten nadele van het kind, zij het onwettiggeboren. Het behoud van deze verschoningsgrond in de wettekst komt derhalve als niet meer verantwoord voor.

Le Vice-Premier Ministre et le Ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles et la Commission estiment également que ce maintien ne se justifie plus et considèrent que cette disposition est d'ailleurs superflue, puisque le juge doit en tout état de cause tenir compte de tous les éléments et circonstances du crime et donc aussi des circonstances atténuantes. Tel serait le cas si, dans certains milieux ou dans certaines régions, la naissance d'un enfant naturel devait encore provoquer des situations stressantes pour la mère.

Le Vice-Premier Ministre fait enfin observer que le présent projet de loi ne modifie pas le statut de l'enfant naturel et n'a aucune incidence sur l'examen du projet de loi modifiant diverses dispositions légales relatives à la filiation et à l'adoption, qui est actuellement soumis au Sénat (Doc. Sénat n° 305, 1977-1978).

* * *

L'article unique du projet de loi est adopté à l'unanimité.

Le Rapporteur,

A. BOURGEOIS

Le Président,

L. REMACLE

De Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie en van Institutionele Hervormingen, en de Commissie zijn van oordeel dat het niet meer verantwoord voorkomt de verschonningsgrond in de wettekst te behouden. Volgens hen is dit behoud bovendien niet noodzakelijk, daar de rechter toch rekening dient te houden met alle elementen en omstandigheden van het misdrijf en dus ook met de verzachtende omstandigheden. Dit zal het geval zijn indien de geboorte van een natuurlijk kind in bepaalde middens of bepaalde streken voor de moeder toch nog aanleiding zou geven tot het ontstaan van stressstoelstanden.

De Vice-Eerste Minister wees er ook nog op dat het voorliggende wetsontwerp niets verandert aan het statuut van het natuurlijk kind en geen gevolgen heeft op de bespreking van het wetsontwerp tot wijziging van een aantal bepalingen betreffende de afstamming en de adoptie, dat in de Senaat in bespreking is (Stuk Senaat n° 305, 1977-1978).

* * *

Het enig artikel van het wetsontwerp wordt eenparig aangenomen.

De Rapporteur,

A. BOURGEOIS

De Voorzitter,

L. REMACLE